

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณเหลือคณานับต่อปวงชนชาวไทย ตลอดระยะเวลาที่ทรงครองราชย์สมบัติพระองค์ทรงนำสิ่งที่ทรงเรียนรู้จากโครงการพระราชดำริต่าง ๆ มาใคร่ครวญอย่างลึกซึ้งและสรุปเป็นข้อคิดเกี่ยวกับหลักคุณธรรมที่จำเป็นในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ช่วงปี 2513 เป็นต้นมา ทรงมีพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับข้อคิดเหล่านี้ต่อพสกนิกรของพระองค์ในหลายโอกาส ระยะเวลา ๆ ทรงสอดแทรกในพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และระยะต่อมาเป็นพระราชดำรัสที่พระราชทานโดยตรงต่อคณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ตลอดจนต่อพสกนิกรทั้งประเทศผ่านทางโทรทัศน์ พระราชดำรัสส่วนหนึ่งจะเกี่ยวกับหลักการทั่วไปในการดำรงชีวิต เช่นความสำคัญของการเรียนรู้ คุณธรรม ความ پاکเพียร ความอดทน นอกจากนั้นยังทรงให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการพัฒนาทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ผ่านมามีได้ตกผลึกเป็นสิ่งที่เรียกว่า “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” (United Nations Development Programmed, 2007 : 15) คนไทยเริ่มเรียนรู้เกี่ยวกับสาระสำคัญหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่ พ.ศ. 2517 จากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเตือนล่วงหน้าให้มีความระมัดระวังเกี่ยวกับความสมดุลด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และทรงแนะแนวทางการพัฒนาประเทศอย่าง “เป็นลำดับขั้น” ดังตอนหนึ่งในพระราชดำรัส ความว่า “...การพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นเริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือความมีกิน มีใช้ของประชาชนก่อนด้วยวิธีการที่ประหยัดระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอควรแล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญขั้นที่สูงขึ้นตามลำดับต่อไป...ด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์...

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 19 กรกฎาคม 2517 “...การที่จะทำโครงการอะไร จะต้องทำด้วยความรอบคอบ และ

อย่าตาโตเกินไป...แต่ข้อสำคัญที่อยากจะพูดถึงคือ ถ้าเราทำโครงการที่เหมาะสม ขนาดที่เหมาะสมอาจจะไม่ดูหรูหรา แต่จะไม่ล้มหรือถ้ามัวมันไป ก็ไม่เสียมาก...มาเร็ว ๆ นี้โครงการต่าง ๆ โรงงานเกิดขึ้นมามาก จนกระทั่งคนนี่กว่าประเทศไทยนี่จะเป็นเสื่อตัวเล็ก ๆ แล้วก็ไปเสื่อตัวโตขึ้น... เราไปเห่อว่าจะเป็นเสื่อ...การจะเป็นเสื่อนั้นไม่สำคัญ... สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมือพอกิน...แบบพอมือพอกินนั่นหมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ให้มีพอเพียงกับตัวเอง..."

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา : 4 ธันวาคม 2540
การตระหนักรู้จริงถึงความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้เริ่มเกิดขึ้นภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงย้ำให้เห็นความสำคัญที่มีเศรษฐกิจแบบ “พอมือพอกิน” พัฒนาการให้สามารถ “อุ้มชูตัวเองได้” และได้ทรงอธิบายความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง...พอเพียง นี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้แต่ว่าพอ...คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย... ถ้าทุกประเทศมีความคิดอันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจมีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข... พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้แต่ต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น... ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง... (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555 : 6-8)

จากกระแสพระราชดำรัสดังกล่าว มุมมองเกี่ยวกับ“เศรษฐกิจพอเพียง” จึงเป็นปรัชญา ที่ทำให้เห็นแนวทางการดำรงชีวิต และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งด้านการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไป ในทางสายกลาง โดยเฉพาะด้านของการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียง ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการได้รับผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำหลักวิชาต่าง ๆ มาใช้ใน การวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานทางจิตใจ ของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และมีความ

รอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้เกิดความสมดุล และความพร้อมต่อการรองรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก ได้เป็นอย่างดี (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549 : 5-6)

ในเวลาต่อมาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้รับการเชิดชูสูงสุดจากองค์การสหประชาชาติ (UN) โดยนายโคฟี อันนัน อดีตเลขาธิการสหประชาชาติได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 เนื่องในโอกาสมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติ 60 ปี และต่อมาโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติได้จัดทำรายงานการพัฒนาคอนของประเทศไทย ประจำปี 2550 ซึ่งได้กล่าวถึงประโยชน์ของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการขับเคลื่อนการพัฒนาคนและประเทศ ใน พ.ศ. 2547 โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programmed ; UNDP) ได้จัดทำรายงานการพัฒนาคอนฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาประเทศและพัฒนาคอนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทาง มีการเสนอข้อคิดเชิงนโยบายในด้านต่าง ๆ ตลอดจนแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้สำหรับประเทศไทย และได้มีการเผยแพร่ต่อผู้อ่าน 166 ประเทศทั่วโลก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555 : 63-64)

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นพื้นฐานในการวางแผนและกำหนดนโยบายการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของประเทศ เริ่มต้นจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่มุ่งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย และเป็นความพยายามที่จะนำหลักปรัชญาไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตในทุกกระดับและทุกภาคส่วนของสังคมการพัฒนาให้เกิดความสมดุลและให้ความสำคัญมากขึ้นกับการพัฒนาภาคชุมชนซึ่งเป็นฐานรากของสังคม และเป็นการกระจายการพัฒนาและสร้างโอกาสให้เศรษฐกิจฐานรากมีความเข้มแข็ง และมีการต่อยอดและขยายผลต่อไปในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 และ 11 อย่างเข้มข้นยิ่งขึ้น ภายหลังการเผชิญวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปกำหนดมาตรการอย่างเข้มข้นในการกำกับดูแลการเงินของชาติ

ตลอดจนออกกฎหมายและควบคุมสถาบันการเงิน รวมถึงควบคุมการถ่ายโอนเงินตรา ระหว่างประเทศ และเฟ้าระวังอัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทอย่างใกล้ชิด จึงทำให้ประเทศไทย มีภูมิคุ้มกันต่อวิกฤตเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2550 ได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันในแผนการบริหาร ราชการแผ่นดินได้มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นผลจากนโยบายของ รัฐบาลที่กำหนดไว้ มีการจัดทำแผนบริหารความเสี่ยง เพื่อลดผลกระทบจากความผันผวน จากภายนอกประเทศ ไปจนถึงการกำหนดแผนงานและโครงการต่าง ๆ ภายใต้หลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างกว้างขวาง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ, 2555 : 43) นอกจากนี้ สำนักงานข้าราชการพลเรือน (กพ.) ซึ่งเป็น หน่วยงานหลักในการกำกับนโยบายการบริหารทรัพยากรบุคคลภาครัฐได้กำหนดคุณสมบัติ ของข้าราชการ ทั้งตำรวจ ทหารและพลเรือน ตลอดจนจัดการฝึกอบรมด้านคุณธรรมและ จริยธรรมทั้งในหน้าที่การงานและการดำเนินชีวิต เพื่อส่งเสริมให้ข้าราชการเป็นคนดีและ มีความสามารถสูง เช่นเดียวกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ซึ่งเป็นองค์กรหลักในการกำกับดูแลการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี รวมถึงหน่วยงานราชการ อื่นหลายแห่ง ยังได้จัดให้มีการฝึกอบรมด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวทางของเศรษฐกิจ พอเพียงให้แก่ข้าราชการ บุคลากรของภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ในการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอก ประเทศอย่างมีภูมิคุ้มกันต่อไป สถาบันการศึกษา...Sufficiency Economy นั้นไม่มีในตำรา เพราะหมายความว่าเรามีความคิดใหม่ และ โดยที่ท่านผู้เชี่ยวชาญสนใจก็หมายความว่า เราก็สามารถที่จะไปปรับปรุง หรือไปใช้หลักการเพื่อที่จะให้เศรษฐกิจของประเทศและ ของโลกพัฒนาดีขึ้น...พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 22 ธันวาคม 2552 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555 : 45-46)

การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา เน้นที่การปลูกฝังให้เด็ก และเยาวชนในทุกระดับน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นหัวใจหรือ หลักคิด หลักการทำงานและหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จนกระทั่งมีอุปนิสัย “อยู่อย่าง พอเพียง” เพื่อให้สามารถรักษาสมดุลในการดำเนินชีวิต และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นตลอดเวลาได้อย่างมีสติ ตลอดจนใช้ปัญญาความรู้ในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ ตนเองและส่วนรวม ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2544

แต่การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษาได้เริ่มใน พ.ศ. 2548 โดยมี การนำร่องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการบริหารจัดการ โรงเรียนตามหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนที่สมัครใจ 9 แห่ง เพื่อเรียนรู้แนวทางการขับเคลื่อนและ ฟูพื้นฐานการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษาอย่างเป็นระบบ และ มีการฝึกอบรมครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรด้านการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศึกษานิเทศก์ ให้มีความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้องและชัดเจนในการนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาทุกระดับ จนกระทั่งมีสถานศึกษา ที่จัดการศึกษาโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจนเห็นผลกับผู้เรียน และผ่านเกณฑ์ การประเมินเป็น “สถานศึกษาพอเพียงแบบอย่าง” 135 แห่ง ใน พ.ศ. 2550 และเพิ่มเป็น 1,261 แห่ง ใน พ.ศ. 2552 ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการมีเป้าหมายที่จะขยายเป็น 9,999 แห่ง ภายใน พ.ศ. 2556 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555 : 47) โดยในปีพ.ศ. 2550 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌมศึกษา เขต 26 ผ่านการประเมินสถานศึกษาพอเพียงแบบอย่าง 2 แห่ง คือ โรงเรียนดงใหญ่ วิทยาคมรัชมังคลาภิเษก และโรงเรียนปอพานพิทยาคมรัชมังคลาภิเษก และในปี 2552 ผ่านการประเมิน 3 โรงเรียน ปี 2554 ผ่านการประเมิน 10 โรงเรียนและยังมีโรงเรียน ในสังกัดอีกจำนวน 20 โรงเรียนที่ยังไม่ผ่านการประเมินสถานศึกษาพอเพียง ซึ่งสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายการขับเคลื่อน หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่สถานศึกษาอย่างมีคุณภาพครบทุกแห่งภายในปี พ.ศ. 2556 โดยจัดทำยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผู้สถานศึกษาทุกโรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) (ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา, 2554 : ออนไลน์)

การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามกรอบนโยบายที่กำหนด ข้างต้นนั้น มีเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง คือ การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่พอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ ฝึกการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักยั้งสิ่งแวดล้อม และ เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยม เอกลักษณ์/ความเป็นไทย การจัดการศึกษาตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำเนินการได้ใน 2 ส่วน คือการบริหารสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ และการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย การสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียง

ในหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในห้องเรียน และการประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550 : 3)

กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) และมูลนิธิสยามกัมมาจล ได้สนับสนุนให้ “สถานศึกษาพอเพียงแบบอย่าง” ที่สมัครเข้าร่วมโครงการจำนวน 135 แห่ง พัฒนาตนเองสู่การเป็น “ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา” ด้วยการเสริมสร้างการเรียนรู้ให้บุคลากรของโรงเรียนมีความเข้าใจหลักปรัชญาฯ อย่างถูกต้อง และสามารถนำไปใช้ลงมือปฏิบัติ โดยผู้บริหารเป็นผู้นำในการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ที่จะอยู่อย่างพอเพียง และเสริมพลังครูให้ดำรงตนเป็นแบบอย่างและสามารถออกแบบการเรียนรู้โดยเน้นให้ผู้เรียนนำหลักปรัชญาฯ ไปใช้ในการทำงานและกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จซึ่งจะทำให้นักเรียนตระหนักถึงคุณประโยชน์ของการนำหลักปรัชญาฯ ไปใช้ในวิถีชีวิต ศูนย์การเรียนรู้ฯ ที่มีความเข้มแข็ง 84 แห่งทั่วประเทศ จะเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอื่น ๆ ร่วมกับมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น และเครือข่ายโรงเรียนในพื้นที่ พัฒนาการสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ได้กำหนดให้คุณลักษณะ “อยู่อย่างพอเพียง” เป็นจุดเน้นคุณภาพผู้เรียน ทำให้เยาวชนในโรงเรียนระดับขั้นพื้นฐานกว่า 34,000 แห่งทั่วประเทศ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ได้เรียนรู้ด้วยการคิดพิจารณาและการปฏิบัติจริง จนกระทั่งสามารถเข้าใจและเห็นคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เหมาะสมกับสภาพวัย ภูมิสังคม และบริบทของโรงเรียน รวมทั้งมีการประเมินคุณภาพการจัดการเรียนรู้โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ซึ่งจะตรวจสอบคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรอย่างเคร่งครัด เพื่อประกันคุณภาพการจัดการศึกษาของชาติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระยะยาว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555 : 48-49)

จากความสำคัญและเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษากำหนดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุง การดำเนินงานในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการศึกษาภายในโรงเรียน เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกกระดับได้อย่างมี

ประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำโรงเรียนสู่การประเมินเป็นสถานศึกษาพอเพียงภายในปี พ.ศ. 2556 และผ่านการประเมินคุณภาพการจัดการเรียนรู้ โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. สภาพการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 เป็นอย่างไร
2. สภาพการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 แตกต่างกันอย่างไ
3. สภาพการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาตามขนาดโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 แตกต่างกันอย่างไ
4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 เป็นอย่างไร

สมมติฐานการวิจัย

1. สภาพการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 อยู่ในระดับปานกลาง
2. สภาพการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ไม่แตกต่างกัน
3. สภาพการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาตามขนาดโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ไม่แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26
2. เปรียบเทียบสภาพการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26
3. เปรียบเทียบสภาพการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาตามขนาดของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26
4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

1.1.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 35 โรงเรียน จำนวน 1,909 คน ดังนี้

1) ผู้บริหารโรงเรียน	จำนวน 97 คน
2) ครูผู้สอน	จำนวน 1,812 คน
รวมจำนวนประชากร	จำนวน 1,909 คน

1.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 396 คน ดังนี้

1) ผู้บริหารโรงเรียน	จำนวน 66 คน
2) ครูผู้สอน	จำนวน 330 คน
รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน 396 คน

โดยผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างจากประชากร โดยการหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากตารางของ Krejcie and Morgan (อ้างถึงใน ไพศาล วรคำ, 2554 : 461) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 396 คน และทำการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) (ไพศาล วรคำ, 2554 : 96-97)

1.2 ระยะเวลาที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้บริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 จำนวน 8 คน

2. เนื้อหาการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาตาม แบบประเมิน สถานศึกษาแบบอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (สถานศึกษาพอเพียง) ปี 2555-2556 กระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้ (ศูนย์ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง กระทรวงศึกษาธิการ, 2555 : ออนไลน์)

- 2.1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา
- 2.2 ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
- 2.3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 2.4 ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา
- 2.5 ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ

3. สถานที่วิจัย

โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

4. ระยะเวลาการวิจัย

ปีการศึกษา 2555

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งผู้วิจัยศึกษาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนตามขอบข่ายการบริหารสถานศึกษา 5 ด้าน สรุปลเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแผนภาพที่ 1



แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ หมายถึง โรงเรียนที่ผู้วิจัยคัดเลือกเป็นกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย โรงเรียนดงใหญ่วิทยาคมรัชมังคลาภิเษก และโรงเรียนปอพานพิทยาคมรัชมังคลาภิเษก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

2. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนและรองผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้างาน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้

3. ครูผู้สอน หมายถึง บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการจัดการเรียน การสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

4. แนวทางการพัฒนา หมายถึง รูปแบบและแนวทางการนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26

5. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหนึ่งใน แนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานเป็นปรัชญา ในการดำรงชีวิตที่ยึดหลักความพอเหมาะพอดี มีเหตุมีผล และความไม่ประมาท ซึ่งได้ พระราชทานพระราชดำริให้แก่คนไทยนำไปปฏิบัติตั้งแต่ปี 2517 เป็นต้นมา หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเองอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน มีความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

6. การบริหารจัดการศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 หมายถึง การดำเนินการและ ความสำเร็จในการจัดการศึกษา 5 ด้านคือ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา ด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการพัฒนาบุคลากรและ ผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ประกอบด้วย

6.1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินการบริหารจัดการ สถานศึกษา โดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ เน้นการมีส่วนร่วม การช่วยเหลือเกื้อกูล รักรักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งอยู่บนฐานของความมีเหตุผล พอประมาณกับศักยภาพสถานภาพ และ ความไม่ประมาท ได้แก่ การจัดระบบบริหาร จัดการของสถานศึกษาการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา การจัดระบบ การนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน การติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา

6.2 ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การดำเนินการจัดทำ หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ที่นำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาวิเคราะห์ บูรณาการ ประยุกต์ใช้และมีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการเพื่อให้นักเรียน

มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นวิถีชีวิตการบูรณาการ แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสาระการเรียนรู้ ในกลุ่มสาระต่าง ๆ โดยมีการจัดทำ ในขั้นตอนการจัดทำหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดและพัฒนาหลักสูตร การปรับปรุงหรือเพิ่มเติม วัสดุทัศน เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ในหลักสูตรสถานศึกษา การปรับปรุง หรือเพิ่มเติมมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ของกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

6.3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หมายถึง การดำเนินการจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน โดยการบูรณาการและประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้นักเรียน ได้ปฏิบัติ และเกิดทักษะใน 4 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และ ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การมีความรู้ ความเข้าใจ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน การมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการปฏิบัติตนและการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน

6.4 ด้านการพัฒนาบุคลากร หมายถึง การดำเนินการพัฒนาบุคลากร โดยการ ฝึกอบรมสัมมนา และพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา ในสถานศึกษา จนเกิดภาพแห่งความสำเร็จ ได้แก่ เด็กและเยาวชนใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ครูจัดการเรียนรู้โดยการสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ ในห้องเรียน ประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียน

6.5 ด้านผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ หมายถึง สถานศึกษาสะอาด เป็นระเบียบ ร่มรื่น ปลอดภัย ผู้บริหารบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง และนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติตน อย่างเป็นเหตุ เป็นผล พอประมาณกับศักยภาพของตน ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง ตามมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละระดับชั้น ปฏิบัติตน ให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ในด้านวัตถุ/เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

7. แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 หมายถึง แนวทาง ที่ผู้วิจัยนำสภาพการจัดการศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวม มาร่างเป็นแนวทางส่งเสริมศักยภาพ คุณภาพ และมีความสามารถในการบริหารจัดการศึกษา

แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาตามแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 พิจารณาให้ข้อเสนอแนะ
ปรับปรุง เพื่อเสนอเป็นแนวทางที่เหมาะสมต่อไป

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทราบสภาพการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหาร
จัดการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26
2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการ
บริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26
3. แนวทางการพัฒนาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหาร
จัดการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26
4. ข้อเสนอแนะการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหาร
จัดการศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26